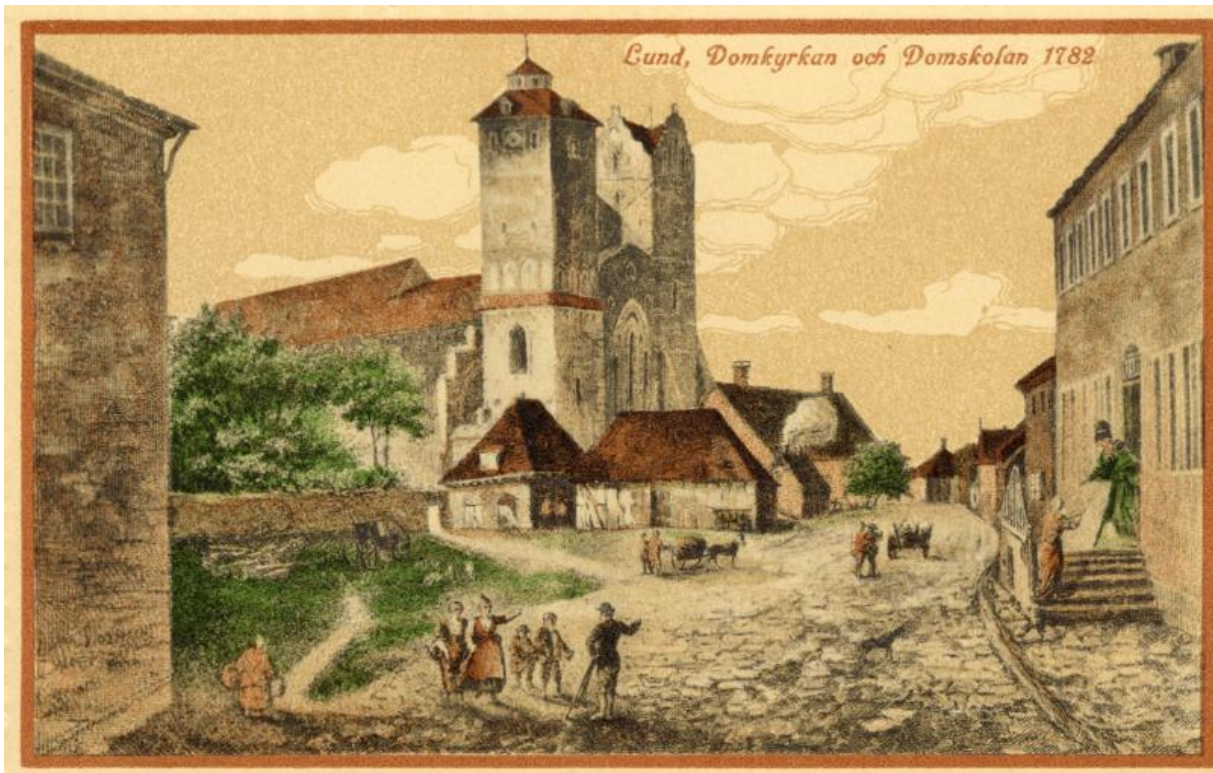

Kv Domkyrkan 1 & Sankt Laurentius 3

L1988:5459/RAÄ Lund 73:1
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologiska schaktningsövervakningar år 2022–2023
Generellt tillstånd – Lunds Domkyrka
Henrik Bernro

Titel: Kv Domkyrkan 1 & Sankt Laurentius 3

Författare: Henrik Bernro

Kulturmiljörapport: 2024:12

Omslagsbild: Vykort över Lunds domkyrka och domskola 1782. Kulturens LB-arkiv, KM95838.2

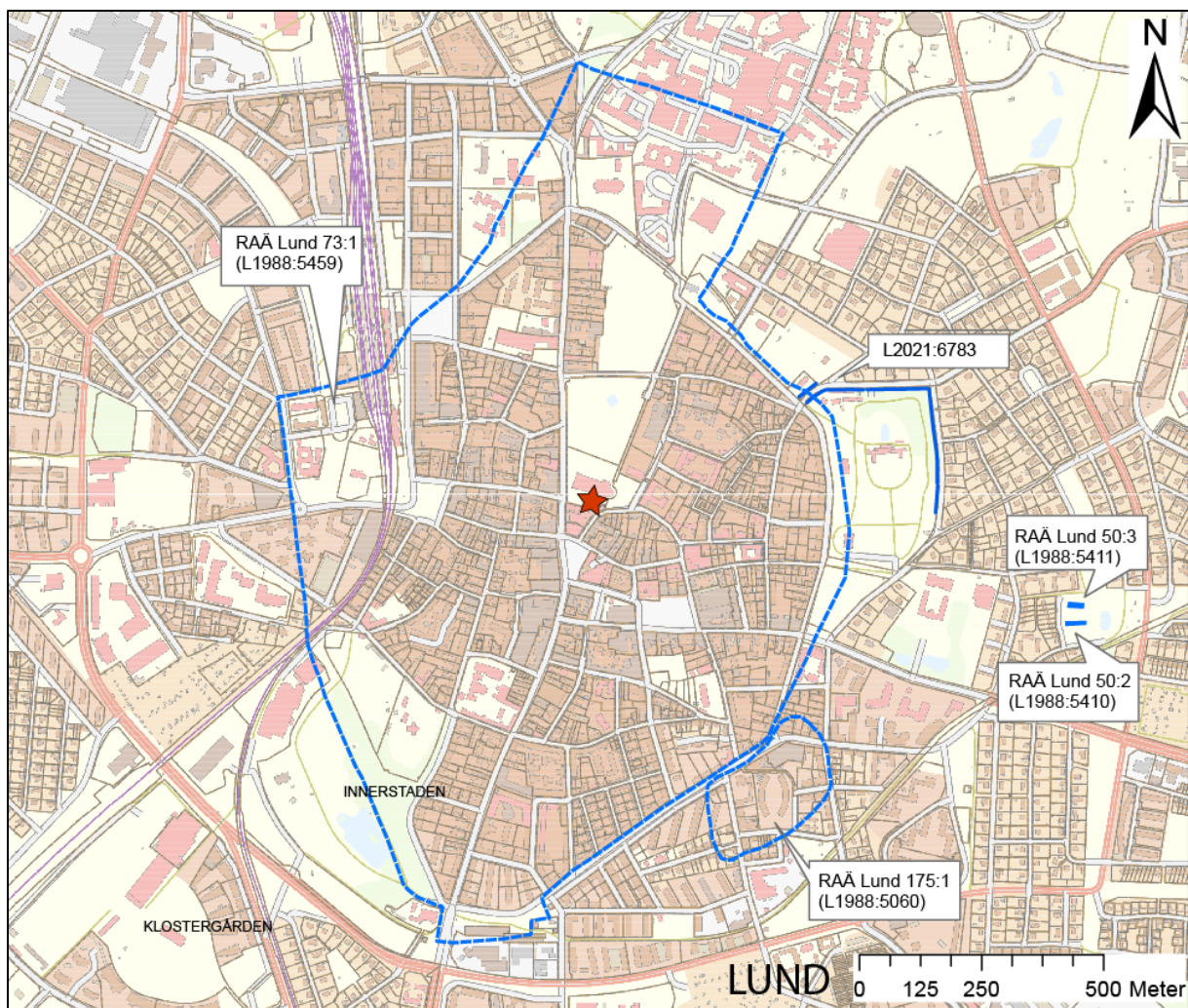
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Kv Domkyrkan 1 & Sankt Laurentius 3	1
Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Genomförande och resultat	5
Kv Domkyrkan 1, Sankt Laurentius 3	5
Administrativa och tekniska uppgifter	8
Referenser.....	9

Sammanfattning

- Under perioden 2022-04-04 – 2024-03-01 har Lunds domkyrka genom Länsstyrelsens beslut tilldelats ett generellt tillstånd att utföra mindre markarbeten i samband med akuta fel och underhåll (Lst. dnr. 431-33974-2021, Kulturens projektnummer A_2022_0015). Tillståndet gällde inom fastigheterna Domkyrkan 1, Domkyrkan 2, Sankt Laurentius 2, Sankt Laurentius 3, Svartbröder 3, Sankt Mikael 13 och Sankt Mikael 14 i Lunds kommun. De aktuella fastigheterna befinner sig inom gränsen för Lunds medeltida stad, fornlämning L1988:5459/ RAÄ Lund 73:1.
- Enligt beslutets villkor skulle Kulturen i Lund, efter samråd och Länsstyrelsens bedömning, genomföra undersökningar i form av schaktningsövervakning. Under perioden april år 2022 till mars år 2024 inkom en samrådsbegäran inom det generella tillståndet. Efter samråd beslöt Länsstyrelsen att Kulturens arkeologer skulle genomföra en schaktningsövervakning under markarbetets gång.
- I samband med undersökningen inom kvarteret Domkyrkan 1 och Sankt Laurentius 3 (A_2023_0052) påträffades äldre kulturjord i schaktbotten på 0,50 meters djup. Kulturjorden innehöll träkol och bränd lera.

Figur 1. Lunds stad, fornlämning L1988:5459/RAÅ Lund 73:1 m.fl., med platsen för undersökning markerad med en röd stjärna, mot bakgrund av fastighetskartan © Lantmäteriet.

Inledning

Lunds domkyrka har under perioden 2022-04-04 – 2024-03-01, genom Länsstyrelsens beslut, innehaft ett generellt tillstånd att utföra schaktningsarbeten i samband med mindre markningrepp för underhåll och akuta fel. Tillståndet godkändes med villkor att Lunds domkyrka skulle samråda med Länsstyrelsen inför varje markarbete. Under samråd med Länsstyrelsen prövades huruvida det planerade arbetet skulle påverka fornlämningen samt om ingreppets var av rimlig omfattning för att ingå under det generella tillståndet. Därefter fattades beslut om en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning var befogad i samband med markarbetet.

Tillståndet gällde fastigheterna Domkyrkan 1, Domkyrkan 2, Sankt Laurentius 2, Sankt Laurentius 3, Svartbröder 3, Sankt Mikael 13 och Sankt Mikael 14 inom Lunds kommun. Fastigheterna befinner sig inom fornlämning L1988:5459/RAÅ Lund 73/1, Lunds medeltida stadskärna (figur 1).

Det generella tillståndet betecknas övergripande med Länsstyrelsens Diarienummer (Lst. Dnr. 431-33974-2021) samt Kulturens projektnummer (A_2022_0015). Schakten har dokumenterats enligt kontextuelldokumentationsmetod. Kompletterande dokumentation har genomförts med fotografi.

Under perioden 2022-04-04 – 2024-03-01 inkom en samrådsbegäran inom det generella tillståndet. Länsstyrelsen fattade beslut att Kulturen i Lund skulle genomföra en undersökning genom arkeologisk schakningsövervakning i samband med markarbetet. I undersökningen inom kvarteret Domkyrkan 1 och Sankt Laurentius 3 (A_2023_0052) påträffades äldre kulturjord i schaktbotten på 0,50 meters djup.

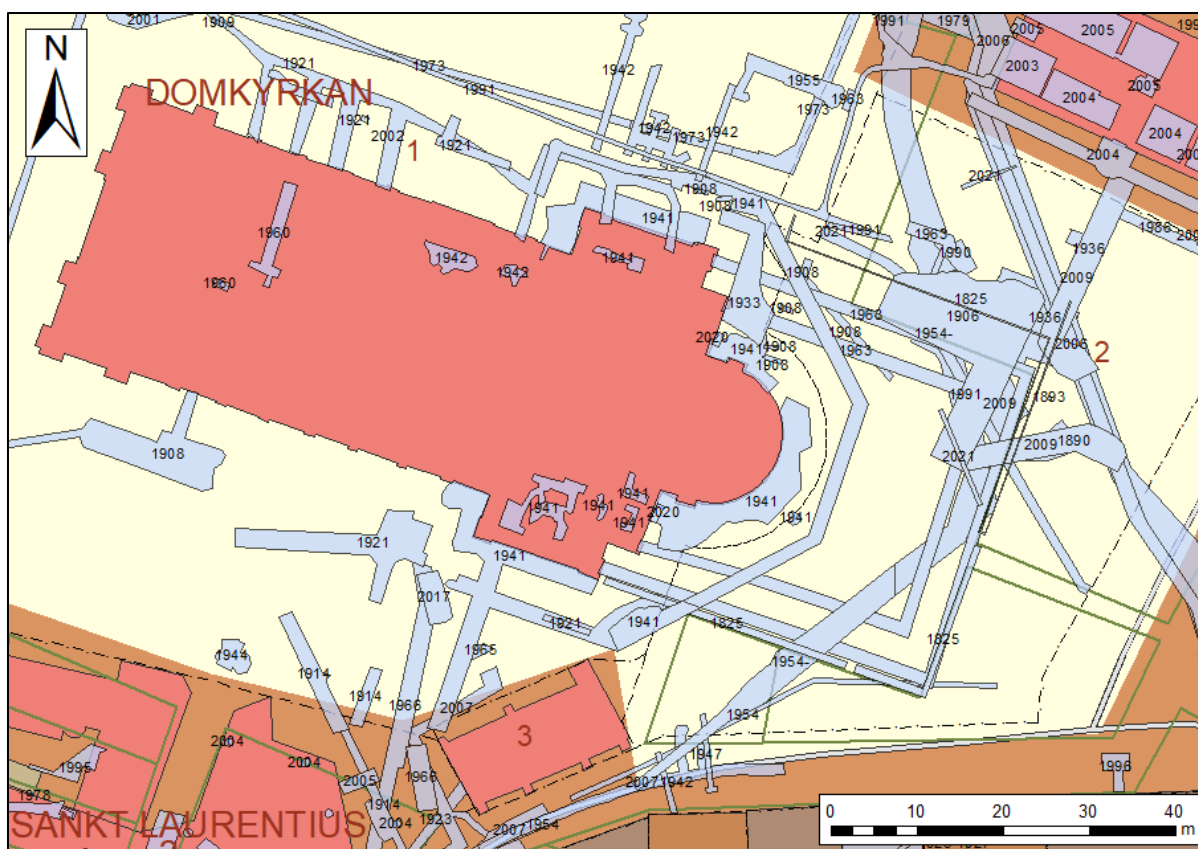
Rapporten har sammanställts av rapportförfattaren. Den arkeologiska undersökningen i fält och dokumentationen har utförts av en annan projektledare på Kulturen. Nedan redovisas de iakttagelser och den dokumentation som gjorts i anslutning till ovannämnda uppdrag.

Fornlämningsmiljö

Lunds domkyrka uppfördes omkring år 1104, i samband med upprättandet av ärkebiskopsstolen i Lund och skapandet av en nordisk kyrkoprovins (Bevaringskommittén 1983:43). Byggnadsmaterialet fraktades till Lund från sandstensbrotten i trakterna kring Höör. Kryptans huvudaltare invigdes år 1123, men kyrkan invigdes inte förrän år 1145 och helgades då åt Jungfru Maria och Sankt Laurentius.

Domkyrkan står centralt belägen i Lund och var även genom ärkebiskopen ett centrum för den kyrkliga hierarkin och administrationen. Efter reformationen i Danmark år 1536 revs flera av Lunds medeltida sockenkyrkor. Omkring år 1600 fanns enbart tre medeltida kyrkor kvar i staden: domkyrkan, Sankt Peters klosterkyrka och helgeandshuset. Domkyrkan kom att tjäna som stadens primära sockenkyrka (Bevaringskommittén 1983:43f).

Området runt domkyrkan har sedan 1100-talet genomgått en rad förändringsarbeten. Domkyrkoplatsen omgärdades under medeltiden av bebyggelse, inte minst av sten- och tegelbyggnader som tillhörde domkapitlet (Blomqvist 1951:151). Av de medeltida byggnaderna som stått på området är det, utöver domkyrkan, enbart Liberiet som kvarstår. Domkyrkobyggnadens egen gestaltning, är för nuvarande starkt präglad av arkitekterna Carl Georg Brunius och Hugo Zettervall, som vid mitten av 1800-talet genomförde omfattande restaureringar och renovationer (Bevaringskommittén 1983:43). Under denna tid plockades bland annat de södra kapellen ner, kyrkogårdsmuren togs bort, och de medeltida tornen revs för att ersättas med nya.

Figur 2. Plan över domkyrkoområdet med kända tidigare grävda schakt markerade i blått och daterade. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Arkeologiska iakttagelser från domkyrkoområdet finns från 1890-tal fram till idag (figur 2). Vid tidigare undersökningar kring kyrkobyggnaden har både gravar och grundmurar påträffats. Gravarna var både begravingar utan- och med kista; med kisttyper som trä, trästockar, sten och tegel. Grundmurar från bland annat ärkebiskop Karls kapell, en strävpelare från ärkebiskop Peder Lyckes kapell och Adam van Dürens strävpelare har påträffats. Vidare har det framkommit en vattenledning av tuffsten från 1100-talet samt en vattenledning anlagd av Adam van Düren under början av 1500-talet. I skriftliga källor omnämns att ärkebiskop Birger Gunnarsson planerade att bygga ett kapell intill det norra tornet runt år 1500. Kapellet uppfördes troligen aldrig men grundmurar har påträffats vid två olika grävningsarbeten på den norra sidan av domkyrkan (Balic & Gardelin 2002:17).

Under arkeologiska undersökningar i domkyrkan på 1940-och 1950-tal uppdagades grundmursrester som tillhört en äldre stenbyggnad på platsen. Grundmurarna tolkades traditionellt tillhöra en äldre kyrka vilken omtalas i Knut den heliges gåvobrev från år 1085 (Carelli 2012:135). Senare rön har ifrågasatt denna tolkning. Nya undersökningar visar bland annat att de påträffade grundmurarna inte varit tjocka nog för att kunna bära vikten av en så stor kyrka (Cinthio & Ödman 2018:174f). Klart är dock att en äldre stenbyggnad har stått på platsen.

År 1966 upptogs ett schakt i nordsydlig riktning, beläget mellan domkyrkan och Liberiet. Det påträffades bland annat fyra kistgravar och ytterligare åtta gravar (Kulturens LA-arkiv).

Under åren 2009–2011 genomfördes omstruktureringsarbeten av domkyrkoområdet. Vid domkyrkans västra ingång, påträffades år 2009 delar av det medeltida södra tornets grundmur tillsammans med en grundpelare (Ericsson 2018:5). Vid schaktningen för en trappa i norra delen av domkyrkan, påträffades år 2010 bland annat grundstenar, vilka troligen utgjort en grundmur för ett planerat kapell från tidigt 1500-tal (Ericsson 2018:5). Grundstenar som ingick i en byggnad från 1400-talet (domskolan), påträffades väster om domkyrkan år 2011. Väster om Liberiet framkom flera gravar, där de yngsta gravarna var belägna på ett djup av 0,80 meter med dateringar till 1400-talet, medan de äldsta gravarna påträffades cirka 1,50 meter under dagens markyta och daterades till 1000-talet. Därunder påträffades bebyggelsepår i form av lergolv och även brandlager i flera nivåer, en större gödselstack eller latrin med möjlig datering från sent 900-tal till tidigt 1000-tal (Ericsson 2018:5).

Under åren 2014–2018 genomfördes en grundförstärkning inne i Liberiet. Under arbetet grävdes en provgrop och det borrades för geoprover. Resultaten av de arkeologiska schaktningsövervakningarna visade på att byggnaden till stora delar är nedgrävd i morän. I byggnadens norra del påträffades flera intakta äldre kulturlager, varav ett kulturlager vid 1,20 meters djup kan dateras och funktionsbestämmas vara samtidigt med byggnationen av domkyrkan vid början av 1100-talet (Ericsson 2020:7).

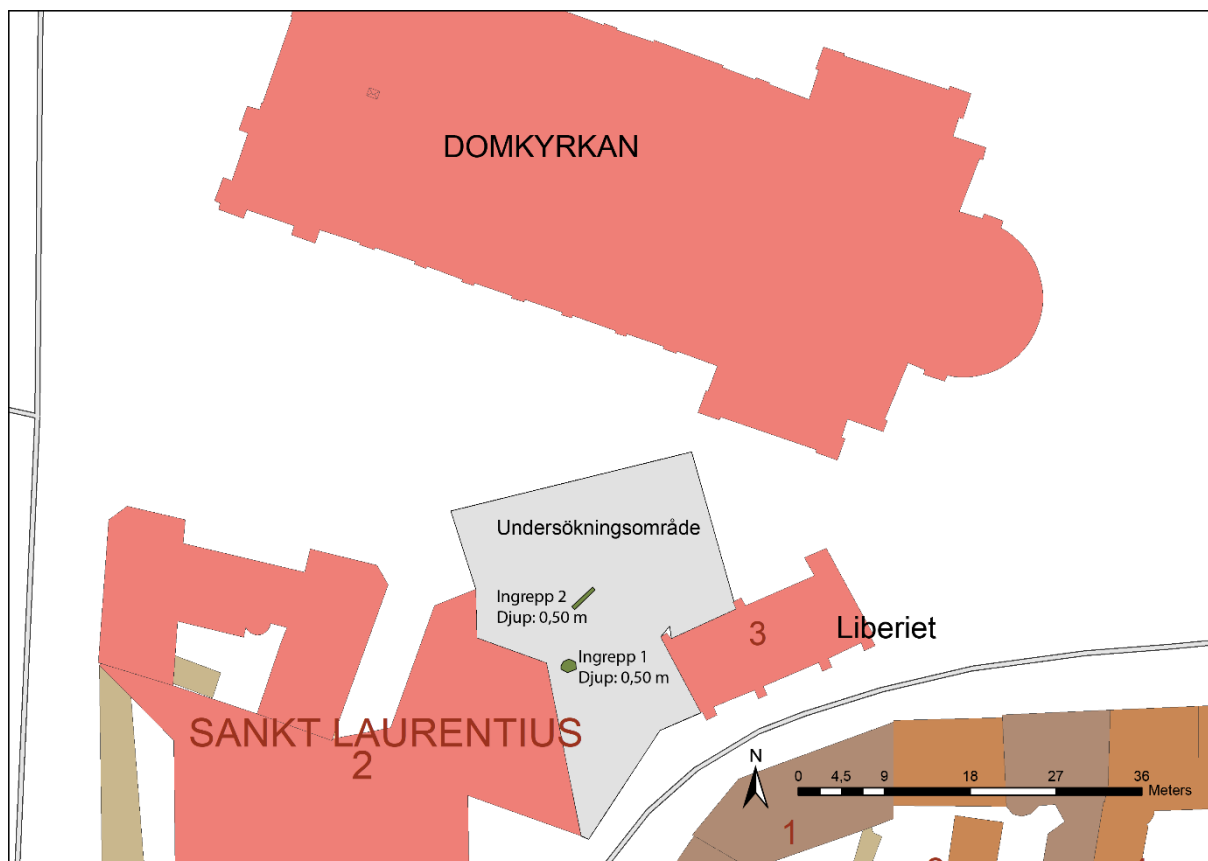
Genomförande och resultat

Kv Domkyrkan 1, Sankt Laurentius 3

Lst Dnr: 431-33974-2021-11. Kulturens projektnummer: A_2023_0052

Med anledning av översvämningsproblematik i Liberiet och på Domkyrkoplatsen genomfördes begränsade ingrepp i anslutning till brunnar och vattenledningar 2023-09-06 till 2023-09-08 (Lst. Dnr. 431-33974-2021-11). Området var föremål för en större omstrukturering under åren 2011–2012, efter att domkyrkoforum anlagts söder om den aktuella ytan. Då både anläggandet av domkyrkoforum och -plan omfattats av alternativ grundläggning är ingreppen i området generellt grunda eller ytliga. Det aktuella ingreppet föranleddes av att en brunn med ledning 0,50 meter norr om domkyrkoforum inte verkade fungera, samt även att dräneringen vid Liberiet inte fungerade då det vid kraftiga regn stod vatten på golvet.

Figur 3. Aktuella ingrepps omfattning och position markerat mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Det första ingreppet var kring den tidigare nämnda brunnen (figur 3). Här grävdes ett mindre schakt för hand, ner söder om brunnen, i anslutning till dräneringsledning. Det var 0,50 meter i diameter och grävdes till ett djup av 0,50 meter (figur 4). Endast sentida bärlager berördes vid ingreppet. Schaktet lades igen direkt utan åtgärd, då en backventil påträffades. Inga äldre kulturlager kunde observeras.

Det andra ingreppet förlades till ett område öster om fontänen vid domkyrkoforum (figur 3). Här hade vattenledningar lagts ner i samband med omstruktureringarna och tanken var att leda om dessa till tidigare nämnd brunn. Ledningarna hade lagts relativt grunt under dagens marknivå, på 0,50 meters djup. Ett schakt grävdes för hand i nordsydlig riktning, 3 meter långt och 0,30 meter brett, för att få fram alla vattenledningar (figur 5). Ledningarna låg på en fiberduk som var lagd över intakta äldre kulturlager, som dock inte berördes vid ingreppen. De begränsade ingreppen berörde endast sentida bärlager, utlagda i samband med omstruktureringar av ytan under åren 2011 och 2012. I ingreppet i anslutning till fontänen fanns äldre kulturlager i botten av schaktet, vid 0,50 m djup. Kulturlagret var brungrå, finkornig, fet, fuktig och kompakt, med stora inslag av träkol och bränd lera. Kulturlagret var välbevarat, trots dess ytliga belägenhet.

Sammanfattningsvis kan sägas att de begränsade ingreppen inte berörde intakta äldre kulturlager. Däremot framkom det kulturjord i det nordsydligt orienterade schaktet (det andra ingreppet). Då både domkyrkoforum och domkyrkoplan omfattades av alternativ grundläggning, och alla ingrepp var grunda för att inte skada fornlämningen, finns intakta medeltida kulturlager kvar, relativt ytligt under dagens marknivå.

Figur 4. Området för det första ingreppet, delvis igenlagt. Fotografi från nordväst.

Figur 5. Det andra ingreppet grävs, med utsikt över domkyrkoforum. Fotografi från norr.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-33974-2021
Fornlämningsnr	RAÅ Lund 73:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2022_0015
Trakt/kvarter/fastighet	Domkyrkan 1, Sankt Laurentius 3
Kommun	Lunds kommun
Län	Skåne
Typ av exploatering	Mindre markarbeten
Uppdragsgivare	Lunds Domkyrka
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson
Fältarbetstid	2023-09-06 - 2023-09-08
Fälttid, arkeolog, tim	3 h
Yta, m²	1,5 m ²
Kubik, m³	1 m ³
Fyndmaterial	Inga fynd tillvaratogs
Ritning, dokumentation	1 st A3 ritfilm: planritning skala 1:20
Foto	7 digitala fotografier
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-Arkiv under fastighetsbeteckningen kv Domkyrkan

Referenser

- Balic, Ivan & Gardelin, Gunilla. 2002. *Lundagårdssområdet. Arkeologiska förundersökningar 2001-2002*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 104. Kulturen, Lund.
- Bevaringskommittén. 1983. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram. Krafts rote*. Bevaringskommittén, Lund.
- Blomqvist, Ragnar. 1951. *Lunds Historia Medeltiden*. Gleerups, Lund.
- Carelli, Peter. 2012. *Lunds historia – staden och omlandet. 1. Medeltiden. En metropol växer fram*. Lund: Lunds kommun.
- Cinthio, Maria & Ödman, Anders. (red.) 2018. *Vägar mot Lund: en antologi om stadens uppkomst, tidigaste utveckling och entreprenaderna bakom de stora stenbyggnaderna*. Historiska media, Lund.
- Ericsson, Gertie. 2018. *Lunds domkyrka, kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1. Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2016*. Kulturmiljörapport 2018:13. Kulturen, Lund.
- Ericsson, Gertie. 2020. *Kv Sankt Laurentius 3, Liberiet, fornlämning RAÄ 73:1/Lämningsnr L1988:5459, Arkeologiska schaktningsövervakningar 2014 till 2018, Lunds stad och kommun, Skåne län*. Kulturmiljörapport 2020:67. Kulturen, Lund.

-

Kulturens LA-arkiv

Kulturens LB-arkiv

2024

- 2024:1 Kv Domkyrkan 1, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll år 2022–2023. Gertie Ericsson & Aja Guldåker.
- 2024:2 Häglinge kyrka, Hässleholms kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023 – 2024. Carita Melchert.
- 2024:3 Innerstaden 2:1, Stortorget, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015. Gertie Ericsson med bidrag av Jens Heimdahl.
- 2024:4 Grynmalaren 37, Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning och schaktningsövervakning 2023. Linnea Lidh.
- 2024:5 Innerstaden 2:1, Mårtensstorget. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk undersökning & schaktningsövervakning 2023. Imelda Bakunic Fridén.
- 2024:6 Fossesholm herregård. Vestfossen, Øvre Eiker kommune, Buskerud Fylke, Norge. Trädgårdsarkeologisk undersökning 2022–2023. Aja Guldåker.
- 2024:7 Universitetet 1, Kungshuset. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459 Lunds stad och kommun, Skåne län. Schaktningsövervakning 2023. Sebastian Boström & Gertie Ericsson.
- 2024:8 Innerstaden 2:1, Laboratoriegatan. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2023. Linnea Lidh
- 2024:9 Innerstaden 2:1 m.fl., Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022–2023. Generellt tillstånd – Kraftringen Energi AB. Henrik Bernro.
- 2024:10 Östra Karup kyrka, Båstads kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023 – 2024. Carita Melchert.
- 2024:11 Kv Maria Magle 6, Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021–2023. Imelda Bakunic Fridén
- 2024:12 Kv Domkyrkan 1 & Sankt Laurentius 3, Generellt tillstånd – Lunds Domkyrka, Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2022–2023. Henrik Bernro.